

РЕЦЕНЗИЯ

за дисертационния труд на Александра Вълчева
на тема „Развитие на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз
след Договора от Лисабон“

за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в професионално
направление 3.6 Право (Международно право и международни отношения) в
Югозападния университет „Неофит Рилски“

от проф. д-р Динко Динков – УНСС, катедра „Международни отношения“

Основание за представяне на рецензията: член на научното жури по защита
на дисертационния труд съгласно Заповед на Ректора на Югозападния
университет „Неофит Рилски“.

1. Информация за докторантката

Докторантката е завършила специалност „Право“ в Университета за национално и световно стопанство и е придобила образователно-квалификационната степен „магистър по право“ през 2012 г. Работила е като адвокатски сътрудник и юристконсулт. През 2014 г. е зачислена за докторант към катедра „Международно право и международни отношения“ в Югозападния университет „Неофит Рилски“. Нейният дисертационния труд на тема „Развитие на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз след Договора от Лисабон“ е обсъден на заседание на Катедрения съвет на 20.04.2017 г. и е насочен към публична защита.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

- **Важност и актуалност на проблема**

Представеният пред научното жури проект на дисертационен труд за придобиване на образователно-научната степен „доктор“ на Александра Вълчева е посветен на една от най-успешните общи политики на Европейския съюз - Общата селскостопанска политика. Дисертацията е фокусирана върху промените и изпитанията пред тази политика след влизането в сила на Договора за реформирането на договорната основа на Европейския съюз (Лисабонския договор) от 1 декември 2009 г. Този период е свързан и с приемането и прилагането на стратегията „Европа 2020“, както и с действието на многогодишната финансова рамка 2014-2020 година, които обусловиха значителни концептуални, правни и бюджетни промени в разработването на общите политики на Европейския съюз. По това време в рамките на Световната търговска организация се водиха и преговори за либерализиране на търговията със селскостопански стоки. Тези новости засегнаха и Общата селскостопанска политика на Европейския съюз. Все още много от изпитанията пред общата аграрна политика на Съюза остават не добре осмислени. Последните осем години са свързани с практическото приобщаване на България към общата аграрна политика, с преходните периоди и преминаване към пълно прилагане от 2014 г. на тази политика. Все още у нас има тревожно неразбиране на нейния смисъл и същност. Готвейки се за присъединяване към Европейския съюз България считаше, че в него селскостопанският отрасъл е подчинен на действието на пазарните сили, а той се оказва силно регулиран и субсидиран, т.е. действието на законите на търсенето и предлагането е силно ограничено. Затова представената дисертация е много необходимо и актуално за потребностите на България изследване.

- **Обем и структура**

Дисертационният труд на Александра Вълчева е в общ обем от 199 страници, от които 175 страници текст, 15 страници със заглавията на използваните източници и 8 приложения на 8 страници. Изложението съдържа 5 структурни единици - увод, четири глави и заключение. На тази

дисертация би прилягала още една структурна единица, посветена България в разработването и осъществяването на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз.

- **Използвана научна литература**

Докторантката Александра Вълчева се е опряла на многобройни изследвания и информационни източници - общо 168. Сред тях има стойностни монографични издания, научни статии, документи, анализи, доклади, социологически и статистически изследвания. Всички материали са използвани добросъвестно, цитирани са правилно, към някои са направени критични бележки. За разработването на дисертацията са подбрани и използвани релевантни на темата източници. Оформеният научен апарат подпомага читателите.

3. Оценка на дисертацията и получените научни и научно-приложни резултати. Критични бележки, препоръки и въпроси.

Докторантката Александра Вълчева представя може би най-мащабното и задълбочено изследване на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз у нас. Тя проследява зараждането и етапите в развитието на този важен инструмент на особения интеграционен модел, синтезиран в днешния Европейски съюз, за гарантиране изхранването на населението. На този фон са очертани опитите за реформирането ѝ. Като юрист докторантката търси ефектите от влизането в сила на последните промени в договорната основа, направени с Лисабонския договор. След провала на проекта за конституционен договор, вградените в Лисабонския договор компромиси между националното и наднационалното начало не дадоха добри възможности за по-съществени промени в общата аграрна политика. Докторантката е съпоставила договорната регламентация на политиката преди и след влизането на реформирания договор в сила.

Както е отбелязано в дисертацията (стр.21) генезисът на Общата селскостопанска политика е обусловен от разрухата от Втората световна война (не следвоенните поражения!!!) и търсенето на решения на стратегически въпроси като следвоенното възстановяване, нова организация на обществения живот, изключваща войната като явление в

междудържавните отношения, гарантиране изхранването на населението и т.н. Но в изложението се забелязва един уклон за проследяване развитието на Общата селскостопанска политика в „правния мир“ и са пренебрегнати важни моменти, които имат значение за разбиране на същността на тази политика. В резултат се получава посочването по категоричен начин за нейно начало 1962 г., величаенето на известни дейци като холандеца Сико Мансхолт и ирландеца Мак Шери. На практика основите на особена аграрна политика са положени с лансирането на идеите на Жан Моне за поставяне на важни отрасли на икономиките на желаещи страни под общо управление като път за изключване на войната от техните взаимоотношения. Това е заложено и в декларацията от 9 май 1950 г. на Роберт Шуман - тогавашния министър на външните работи на преживялата капитулация Франция. По същество по елегантен начин е хвърлено съмнение върху ролята на национално-държавната идея в организирането на обществения живот и се предлага ново, наднационално начало, което да преодолее раздробеността на Европа на много държавици, неспособни в тесните си граници да организират ефективно използване на своите ресурси. Жан Моне и Роберт Шуман настояват да се започне с поставянето под общо управление на стоманодобива и въгледобива и след влизането в сила на Парижкия договор от 1951 г., по силата на който се създава Европейското обединение за въглища и стомана, вниманието е насочено към селскостопанския отрасъл. В разгорялата се в средата на 50-те години дискусия как да се гарантира изхранването на населението Жан Моне посочва ролята на аграрния отрасъл и неговите особености. Подчертавайки, че този важен отрасъл е уязвим от природните стихии, той настоява да не се оставя и във властта на пазарните стихии. Жан Моне обосновава необходимостта от специално субсидиране и регулиране на процесите в отрасъла, което не оставя голямо пространство за действие на пазарните сили. А у нас се шири разбиране, че аграрният отрасъл в Европейския съюз бил поставен на пазарни релси. В същото време залагаме на субсидии от общия бюджет. Този принципен въпрос поражда много практически проблеми, които няма как да обсъждаме тук.

Обръщам внимание на тези факти, защото те са ключови за разбиране същността на Общата аграрна политика и имат значение за осмисляне на не много успешните опити за нейното реформиране. Има широко разбиране, че

има потребност от засилване ролята на пазарните сили, но различията по повод дозирането са големи и блокират опити за „фундаментални“ и „радикални“ реформи. Затова препоръчвам на авторката по внимателно да използва суперлативи за опитите за реформиране на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз.

Сред многократните опити за предприемане на промени в тази политика бих открил като относителен успех отделянето на Фонда за развитие на селските райони от Фонда за ориентиране и гарантиране на селското стопанство. Докторантката е отделила внимание на двата стълба на Общата селскостопанска политика в цялата трета глава, но добре би било да изведе същностните промени, които бяха осъществени при комисарството на Франц Фишлер. От разпределяните пари за директни плащания, за обработвани площи и брой отглеждани животни беше обособен фонд, парите от който се отпускат на проектна основа.

Очаквах в дисертацията по-дълбоко да се вникне в опита за определяне на таван за субсидиите, които получават отделните земеделски производители. По време това се случи след влизането в сила на Лисабонския договор. По същество инициативата на комисаря Чолош целеше Общата селскостопанска политика да залага на средните и малки ферми, а не да насърчава латифундистки тип земеделие. В случая интересно е да се изясни защо България не подкрепи тези идеи. Тук отново излиза проблемът, породен от липсата на глава, отнасяща се до поведението на България в контекста на общата политика в аграрния отрасъл.

За ролята на общата аграрна политика в развитието на международната търговия със селскостопански стоки авторката е останала на равнището на пропагандните материали на Европейския съюз. В първата глава се твърди, че „Общата селскостопанска политика изиграва изключително положителна роля за развитието на държавите от Третия свят с преференциалните условия на търговия, които Европейският съюз предоставя на развиващите се страни“ (стр. 29). Истината е по-различна. Общата селскостопанска политика дискриминира произвежданите в други страни земеделски продукти. С преки плащания, мита, експортни субсидии, количествени ограничения Европейският съюз е най-големият смутител в усилията за либерализиране на

търговията със селскостопански стоки. За сега Съюзът не отива по-далече от компромиса, който направи възможно споразумението от Маракеш, с което ГАТТ беше трансформирано в Световна търговска организация. В средата на 90-те години на миналия век Европейският съюз намали с около 33% вносните мита и експортните субсидии за селскостопански стоки и толкова. На практика тази дискриминационна политика блокира преговорите от кръга „Доха“ и парализира Световната търговска организация. Трябва да държим сметка, че във възприятията на останалия свят Общата селскостопанска е препятствие за либерализиране на международната търговия.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

В автореферата докторантката претендира, че със своята дисертация е направила четири основни приноса в изследването на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз. Не мога да приема един от тях - че „е представен комплексен сравнителен анализ, въз основа на който се прави оценка на настъпилите промени в процеса на развитие на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз след Договора от Лисабон“, защото както беше отбелязано по-горе в дисертацията недостатъчно пълно и точно е представена тази обща политика до влизането на реформиращия договор в сила.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Докторантката има пет публикации по темата на дисертацията. Една от тях е на английски език. В тях са вградени части от дисертацията. Публикациите са по актуални и злободневни въпроси, с което авторката доказва, че е изграден специалист по проблемите на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът отразява синтезирано съдържанието на дисертационния труд и в резюме представя идеята, тезата, и резултатите от изследването.

7. Заключение

На оценяване е подложен резултатът от една успешна докторантура. Докторантката е извършила огромна събирателска и аналитична работа и е създала добра основа за обосновани изводи. С този труд тя демонстрира нях и способности на изследовател, който, стъпвайки коректно на постижения в осмислянето на проблемите, свързани с разработването на Общата селскостопанска политика на Европейския съюз, стига до самочувството да предложи конкретни насоки за реформирането ѝ. Считам, че тя трябва да бъде насърчена да продължи да израства като проникателен специалист. Затова приканвам и останалите членове на научното жури да гласуват **за присъждането на Александра Вълчева образователно-научната степен „доктор по право (международно право и международни отношения)“**.

18 юни 2017 г.

.....

/проф. д-р Динко Динков/